

El fet «Salvadoriana». El 1714 de la ciència

Josep M. Camarasa. Fundació Privada Carl Faust

Un dels actes commemoratius del tricentenari de 1714 que ha rebut menys ressò mediàtic ha estat l'exposició «Salvadoriana», que s'ha pogut visitar del maig de 2014 a l'abril de 2016 a l'Institut Botànic de Barcelona, al parc de Montjuïc. L'exposició donava a conèixer a la ciutadania un dels tresors més desconeguts del patrimoni cultural de Barcelona: el gabinet, la biblioteca i les col·leccions dels Salvador, una nissaga d'apotecaris i naturalistes que, des de començaments del segle XVII fins a mitjan segle XIX, van aplegar i conservar la biblioteca científica privada més important i el gabinet de curiositats, principalment naturals, més complet existent al seu temps a casa nostra.

El cas del gabinet i les col·leccions Salvador és força excepcional a Europa. La majoria dels gabinets privats constituïts entre el Renaixement i la Il·lustració s'han perdut o han estat incorporats a les col·leccions dels museus d'història natural creats a partir de la Revolució Francesa. Pels avatars de la història (que no li han estat sempre favorables) el llegat dels Salvador ha arribat fins avui en unes condicions no gaire diferents de les que tenia quan, a mitjan segle XVIII Josep Salvador i Riera va encarregar el mobiliari que havia d'aixoplugar les seves col·leccions i que s'ha conservat juntament amb la major part del seu contingut.

El penúltim d'aquests avatars es va produir els primers mesos de 1938, en plena Guerra Civil. La Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya recuperava en una masia del Penedès un valuós patrimoni científic: la biblioteca i les col·leccions naturalístiques, en particular l'herbari, que havia aplegat i conservat, de mitjan segle XVII a mitjan segle XIX, la nissaga dels Salvador i les confiava a l'Institut Botànic de

Barcelona per estudiar-les i conservar-les. Un seguit d'afortunades circumstàncies ha permès que setanta-cinc anys després, l'estiu de 2013, l'Ajuntament de Barcelona hagi pogut adquirir el que restava en mans privades del llegat dels Salvador.

Els Salvador, des de començaments del segle XVII fins a mitjan segle XIX han aplegat, han conservat, han estudiat i, com a mínim des de mitjan segle XVIII, han obert a la curiositat d'altres estudiosos, la més important biblioteca científica privada i el més complet gabinet d'història natural existent a Barcelona, que esdevingué així el primer museu obert al públic a la ciutat (figura ja a la *Guia de forasters en Barcelona* de 1798).

Però l'exposició no es limitava a mostrar-nos el mobiliari de les col·leccions Salvador (d'una altra banda visitable permanentment en una de les sales de l'Institut Botànic) i oferir-nos un tast del seu contingut. Sobretot ens proposava un viatge en el temps i ens submergia lite-

ralment en l'ambient d'un gabinet naturalista del segle XVIII alhora que ens el contextualitzava en el marc social, cultural i científic de l'època. Ens donava a conèixer com la cultura científica de la Barcelona del 1700 no desmereixia de la d'altres ciutats europees de la seva dimensió demogràfica, sobretot quan, de 1705 a 1711, esdevingué cort reial. Ens assabentava de com els Salvador estaven perfectament integrats en les xarxes de comunicació epistolar del que llavors s'anomenava «República de les lletres» i mantenien contacte amb científics capdavanters en les matèries que més els interessaven i com aquests valoraven i afavorien els intercanvis de llibres, objectes i espècimens amb els seus homòlegs barcelonins.

L'exposició ha estat també una lliçó sobre com es construïa el saber científic tres segles enrere i com ja llavors, amb els mitjans a l'abast, es teixien xarxes de col·laboració i «bases de dades» en forma de col·leccions, herbaris o biblioteques. Ens ha acostat a la percepció dels fonaments materials i intel·lectuals sobre els quals s'ha començat a construir el coneixement científic modern de la natura, i alhora a fer-nos una imatge dels espais on els nostres naturalistes d'aquell temps treballaven, estudiaven i es comunicaven entre ells. Val la pena evitar la temptació de pensar que el coneixement present no té passat, que la història de la ciència és una perversió acadèmica. Visitar «Salvadoriana» ha estat un bon antídot per a aquests mals pensaments. Encara ho és visitar, a l'Institut Botànic de Barcelona, la Sala Salvador. •